

C. van der Leest, Van Leiden naar Kampen, 1964-1965

Ofwel: op weg naar belijdenis-doen en de studie theologie

Een terugblik, september 2017

I Bezinning

Toen ik, enthousiast gemaakt door 'Eeuwige schoonheid' van E.H. Gombrich, in 1964 kunstgeschiedenis ging studeren in Leiden en daar ook op kamers ging wonen, was die studie m'n hoofddoelstelling. Het is anders gelopen. Ik kwam al meer op het spoor van theologische bezinning.

Als lid van de gereformeerd-vrijgemaakte studentenvereniging 'Franciscus Gomarus' kreeg ik van m'n mentor (en tegelijk één van m'n ex-docenten klassieke talen aan de gereformeerde scholengemeenschap in Rotterdam), Gert Jan van Middelkoop, de opdracht het boek 'Christus en cultuur' van K. Schilder te lezen. Geen makkelijk werk maar voor mij als kunstgeschiedenisstudent uitermate inspirerend. Niet lang daarna werd ik dank zij een verenigingslezing gewezen op 'Het Calvinisme. Zes Stonelezingen in oktober 1898 te Princeton gehouden' van A. Kuyper, als pocket heruitgegeven in de jaren zestig. Eveneens heel inspirerend.

Beide boeken vind ik trouwens nog altijd een mooie start voor een gereformeerde student: je krijgt helder voor ogen dat je als christen alle redenen hebt voluit in en met de wereld bezig te zijn.

Op de een of andere manier kwam ik ook in aanraking met fraai uitgegeven boekwerkjes van de Jehova-getuigen. Hun verzet tegen de godheid van Jezus vond ik behoorlijk overtuigend. Toen ik dat aan m'n vader vertelde was die daardoor flink van slag. Hij attendeerde mij, boekenmens als ik ben, op een werk van H. Bavinck die in zijn kast stond: 'Magnalia Dei. Onderwijzing in de christelijke religie naar gereformeerde belijdenis', oorspronkelijk van 1907. Ik heb me dat boek toen meteen zelf maar aangeschaft: een tweede druk uit 1931. Daarin lezend was ik direct volledig en blijvend om: wat kon Bavinck warm en overtuigend de gereformeerde leer uiteenzetten, ook over het God-zijn van Christus. De lektuur hiervan werd ondersteund door wat ik las in 'Beknopt Commentaar op de Bijbel in de Nieuwe Vertaling', in 1963 uitgegeven onder redactie van W.H. Gispen, H. Ridderbos en R. Schippers.

Die zelfde tijd heb ik me intens bezig gehouden met de vraag naar de plek van het christelijk geloof te midden van andere godsdiensten: een onderwerp dat me al langer boeide. Zo had ik me verdiept in yoga; oefeningen daarvan praktiseerde ik ook. Maar nu liet ik de vraag toe of ik met het christelijk geloof wel op het goede spoor zat. Met één verenigingslid praatte ik hier herhaaldelijk over. Eenmaal bezochten we een (stijlvolle) zondagse bijeenkomst van soefi's. Ook nu weer werd ik afdoende geholpen door een boek, de pocket 'Zijn alle godsdiensten gelijk?' van J. Verkuyl. Na lektuur hiervan was het antwoord mij duidelijk: Christus is inderdaad de enige betrouwbare weg naar God.

Wat mij ten slotte geholpen heeft was het catechetisch contact met J. Faber, predikant van de GKV te Rotterdam-Schiebroek (later hoogleraar geworden in Hamilton in Canada), die me ook college-dictaten van B. Holwerda uitleende. Op een gegeven moment raakte ik in de war door wat H.J. Störig in zijn 'Geschiedenis van de filosofie' schreef over de visie van Philo van Alexandrië (plm. 50 na Christus overleden) op de Logos, het Woord; een citaat: 'Philo noemde hem 'Gods Zoon'. Hij is de middelaar tussen God en de mensen en de voorspraak van de mensen bij God. Het is duidelijk dat latere christelijke gedachten hier al hun oorsprong vinden.' Toen ik m'n moeite met vooral dit laatste aan Faber doorgaf heeft hij in een getypte brief aan mij Störig uitgebreid en deskundig van kritisch commentaar voorzien.

II Opstel

Mijn bezinning in deze periode is samengekomen in het opstel dat ik van maandag 22 tot vrijdag 26 februari 1965 geschreven heb, met als titel: **De Heilige Schrift en de religies**. Een deel hiervan heb ik voorgelezen op de publieke jaarvergadering van de jeugdvereniging. Ik heb het volgende bewaard:

II,1 Inhoud

Inleiding: Christendom niet normatief

I Het ontstaan van de godsdiensten

Enkele theorieën over de oorsprong

De uiteenzetting van prof. Holwerda

Ikonen

De brief aan de Romeinen over de religies

II De inhoud der religies en het antwoord van het Evangelie

Bijbelse visie erover

De weg der kennis (jnana-yoga)

De weg der werken (karma-yoga)

De weg der devotie (bhakti-yoga)

De weg der magie (shakti-yoga)

Het antwoord van het Evangelie hierop

III Weerleggingen van geuite kritiek op de Bijbel, als zou het Woord Gods niet uniek zijn

Ontwikkeling van het godsbegrip

De spijswetten van Deut.14:3-21a

De mening hierover van Holwerda

Is Christus geïdealiseerd?

IV Syncretisme?

Absolute aanspraken van de Heilige Schrift

Nu onze houding t.o.v. syncretisme

Positieve antithese: o.a. zending

Slot

II,2 Slot

Aan het einde van dit opstel willen wij nog slechts enkele plaatsen aanhalen, die zeer duidelijk ons geweldige voorrecht laten zien, dit voorrecht dat wij in Christus het leven, de behoudenis hebben.

1 Joh.4:8-10

Wie niet liefheeft, kent God niet, want God is liefde.

Hierin is de liefde Gods jegens ons geopenbaard, dat God zijn eniggeboren Zoon gezonden heeft in de wereld, opdat wij zouden leven door Hem.

Hierin is de liefde, niet dat wij God liefgehad hebben, maar dat Hij ons heeft liefgehad en zijn Zoon gezonden heeft als een verzoening voor onze zonden.

Hebr.2:14-15

Daar nu de kinderen aan bloed en vlees deel hebben, heeft ook Hij op gelijke wijze daaraan deel gekregen, opdat Hij door zijn dood hem, die de macht over de dood had, de duivel, zou onttronen, en allen zou bevrijden, die gedurende hun ganse leven door angst voor de dood tot slavernij gedoemd waren.

1 Cor.15:55-57

Dood, waar is uw overwinning? Dood, waar is uw prikkel?

De prikkel des doods is de zonde en de kracht der zonde is de wet.

Maar Gode zij dank, die ons de overwinning geeft door onze Here Jezus Christus.

Rom.11:33-36

33 O diepte van rijkdom, van wijsheid en van kennis Gods, hoe ondoorgrondelijk zijn zijn beschikkingen en hoe onnaspeurlijk zijn wegen! Want: wie heeft de zin des Heren gekend? Of wie is Hem tot raadsman geweest? Of wie heeft Hem eerst iets gegeven, waarvoor hij vergoeding ontvangen moet? Want uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle dingen: Hem zij de heerlijkheid tot in eeuwigheid! Amen.

Openb.22:17,20

En de Geest en de bruid zeggen: Kom! En wie het hoort, zegge: Kom! En wie dorst heeft, kome, en wie wil, neme het water des levens om niet.

Hij, die deze dingen getuigt, zegt: Ja, Ik kom spoedig. Amen, kom, Here Jezus!

II,3 Geraadpleegde werken

- 1 Dr. J. Verkuyl: Zijn alle godsdiensten gelijk? 1964³, Kok (Boeketreeks 80).
- 2 Pof. B. Holwerda †: Dictaten, deel I: Historia Revelationis Veteris Testamenti, eerste aflevering; 1954 (niet in de handel).
- 3 Pof. B. Holwerda †: Dictaten, deel III: Exegese Oude Testament (Deuteronomium), tweede aflevering; 1958 (niet in de handel).
- 4 O. Borchert: De Christus der Schriften, vert. C.N. Impeta; 1922, Kok.
- 5 Prof. K. Schilder: Christus en cultuur; 1953²⁽³⁾; Wever.
- 6 H. Bavinck: Magnalia Dei; 1931², Kok.
- 7 Calvijn: Institutie: een uittreksel door G. Elzinga; 1903, Kok.
- 8 S. Greijdanus: Schriftbeginselen ter Schriftverklaring; 1946, Kok.
- 9 H. Ringgren en A.V. Ström: De godsdiensten der volken; 1963, Prisma 865-866.
- 10 H.J. Störig: Geschiedenis van de filosofie; 1962³, Prisma 409-410.
- 11 J.A. Blok: De Bhagawad Gita; 1962³, Kluwer.
- 12 H.Smilde, e.a.: Christus in de kunst; 1964, Kok.
- 13 W.P. Theunissen: Ikonen; z.j., 4^e druk, Servire (Luxe pocket).
- 14 Concordantie op den Bijbel, in de nieuwe vertaling van het N.B.G., red. Prof. Gispen en Prof. Ridderbos, Nieuwe Testament; 1954, Kok.
- 15 Beknopt Commentaar op de Bijbel in de nieuwe vertaling; red. Prof. Gispen, Prof. Ridderbos en Prof. Schippers; 1963, Kok.

CvdL in 2017: Deze literaturopgave sloot ik in m'n opstel af met deze woorden:

"Dat ik het niet gelaten heb bij alleen raadplegen bij mijn opstel van 'De Heilige Schrift en de religies' wordt bij nader inzien van de litteratuur wel duidelijk: zeer vaak heb ik gewoon letterlijk aangehaald.

Ik pretendeer dan ook niet zelf nieuwe ideeën ontwikkeld te hebben, maar alleen bijeen gezameld en in een opstel ondergebracht en aaneengevoegd te hebben wat in deze zaak van bevoegde zijde zoal gezegd is."

III Afsluiting

De bovenstaande bezinning heeft mij ertoe gebracht zondag 27 juni 1965 belijdenis te doen van m'n geloof in de gereformeerde kerk (vrijgemaakt) te Hillegersberg-Terbregge (met als voorganger: J. Faber). Ik kreeg van de kerkeraad als cadeau: 'De wijsheid die behoudt' van B. Holwerda (een bundel schriftoverdenkingen), met daarin de tekst: Joh.15:16 ('Niet gij hebt Mij, maar Ik heb u uitgekozen en u aangewezen, opdat gij zoudt heengaan en vrucht dragen en uw vrucht zou blijven, opdat de Vader u alles geve, wat gij Hem bidt in mijn naam.')

Dank zij m'n bezinning heb ik toen ook besloten de studie kunstgeschiedenis in Leiden in te ruilen voor de studie theologie aan de Theologische (toen nog) Hogeschool te Kampen.